

Caput XXV. Usura in venditione ad tempus, vel anticipata solutione.

75. Viso, quando reperitur usura vel alia species iniustitiae in cambiis, et quando sint justa, superest videre, quando sit usuraria vel injusta venditio ad tempus vel emptio anticipata solutione, et quando sit justa. Quam rem, brevis regulis adhibitis et quibusdam, quae ex eis ducuntur, corollariis, absolvemus.

Quibus tamen praemittendum quidem 1° est, venditionem ad tempus eam esse, in qua merx statim traditur emptori, sed solutio differtur ad tempus; emptionem autem anticipata solutione esse illam, in qua solutio statim traditur, sed merx post certum tempus, sicut in venditione ad numeratum simul fit traditio mercis et ejus solutio.

2° Supponendum est, quamvis harum venditionum dupliciter fieri, summatim scilicet et minutim posse. Est autem summaria venditio, in qua multa merx simul venditur; minuta vero, in qua venditur paulatim.

3° Supponendum est, pretium mercis esse regulariter id, quod valet in numerato, quum ipsa statim traditur emptori; non autem illud, quod reperitur, si ad tempus vendatur, vel si anticipetur ejus solutio, quando hoc pretium a priori differt. Haec autem supposito probatur vera I. ex communi usu loquendi; quia, si quis quaerat pretium frumenti vel lanae vel serici, committit responderetur explicando pretium, quod in numerato valet. II. Probatur, quia si pretium esset id, quod expectando solutionem inveniretur, non posset sciri pretium alienjus mercis. Quia, si mensura aliqua tritici valet 15 in numerato et 20 cum tempore unius anni, valeret 25 ad duos annos, 30 ad tres et sic consequenter. Idemque eveniret in emptione anticipata solutione, nam si valeret 30 aliqua merx statim pro pecunia tradita et valeret 25 post annum a solutione tradita, valeret 20 post duos annos et 15 post tres et sic consequenter. III. Idem probatur, quia ita dicens daretur ansa palliandi usuras; quia, quum quis ob expectationem solutionis care rem venderet, vel ob anticipationem vili rem emeret, negaret se usurarium esse,

asserens, rem tantum valere in illo modo vendendi vel emendi, licet in alio modo, hoc est in numerato plus vel minus valeret. Diximus autem regulariter, quia in aliquo casu potest esse oppositum, ut videbimus.

4° Supponendum est, pretium rei non consistere in indivisibili, sed latitudinem quandam habere. Quod ex eo probatur, quia contingit, mercem simul in numerato venditam valere 15, minutim autem venditam a mercatore valere 16, venditam vero a nonmercatore valere 14; et quodvis horum habetur justum pretium.

5° Supponendum, hanc pretii latitudinem non solum habere locum in diversis modis vendendi, ut explicatum est, sed etiam in eodem modo vendendi. Quod ex eo probatur, quia, consultis seorsum tribus peritis et probis mercatoribus de valore alienjus mercis, ut puta unius mensurae serici, quivis horum suum pretium taxabit. Unus dicit valere 13, alius 14, alius 15; at merito doctores, qui de hac re loquuntur, dividant pretium in mite et rigorosum et horum medium, ut in ultimo exemplo mite pretium esset 13, rigorosum 15, medium 14. Quamvis autem in diversis modis vendendi, magis quam in eodem, reperiat justum pretii latitudinem, est tamen differentia, quum in diversis modis vendendi major est latitudo, in eodem tamen est minor. Nam in diversis gradibus vendens pretio rigoroso, lucratur in anno juxta peritos mercatores 8 vel 10 pro 100 plus quam vendens pretio miti; in eodem autem modo vendendi lucratur tantum 2 vel 3 pro 100 plus in anno.

76. His igitur suppositis, loquendo de venditione ad tempus, statuitur 1^a regula: Quod vendens ad tempus non potest excedere justum rei pretium ob tempus sive ob expectationem solutionis. Quod facile probatur; quia in venditione ad tempus reperitur tacitum mutuum. Est enim perinde ac si emens statim solveret et postea mutaret ei usque ad certum tempus pecuniam, quam solvit. Quia igitur intervenit mutuum, et ob id exigitur ultra justum pretium, absque dubio usura committitur. Et ideo regula haec vera est.

2^a regula sit, quod ob interesse damni emergentis vel lucri cessantis ex venditione ad tempus licet ultra ju-

stum pretium, quantum interesse exigit, accipere, modo serventur conditiones superius positae, quae acceptionem interesse a mutante licitam reddunt. Quae regula vera probatur ex cap. In civitate¹ et cap. Naviganti De usuris.² Praeterea etiam, quia quum, ut dictum est, hic interveniat mutuum, et supra probatum sit, licere mutuantii accipere ultra sortem quantum exigit interesse, quod incurrat, servatis quibusdam conditionibus, licebit etiam idem facere in venditione ad tempus. Sic enim faciendū, pro merce tantum accipitur justum pretium, quod in numerato valet; et quod plus datur non pro merce nec pro expectatione datur vel accipitur, sed pro interesse. Unde etiam liceat quid ultra justum pretium accipere, si non acciperetur pro merce vel pro expectatione, sed vel ex dono, vel ex poena, si non solveret tempore praefixo, vel quia alias illud erat suum, vel, ut dictum est, ob interesse; quia, ut dictum est, ex eis quatuor causis licet quid ultra sortem accipere in mutuo, modo serventur conditiones ibi positae.

77. Ex hac regula sequitur 1°, quod si vendens servaturus erat mercem plus forte valituram, licite potest eam vendere, non solum pretio currenti venditionis tempore, sed tanto illo majori, quanto credit interesse valere, quod incurrat, non servans mercem suam. Quod quidem interesse sciri potest, vel id ita taxando, ut possit tam emens quam vendens aequaliter vel perdere vel lucrari. Ita enim taxatum adjunctum pretio currenti facit eum eo justum pretium mercis servandae et ad tempus venditae, quidquid in re post eveniat, hoc est, sive lucratur emens sive vendens, sive hic sive ille perdat. Sic enim justum pretium censetur id, in quo conveniunt piscator et ab eo emens, quod jactu retis extrahetur, sive parum sit illud sive multum sive nihil. Eodem etiam modo habetur justum pretium census ad vitam empti illud, quo dato potest aequè perdere vel lucrari emens ac vendens, licet contingat ementem cito mori et ita multum lucrari vendentem, vel ementem diutius, quam taxatum erat vel putaba-

¹ C. In civitate 6. (V, 19).² C. Naviganti 19. (ibid.).

tur, vivere, ac per hoc lucrari, venditore perdente. Potest etiam pretium non praetaxari, sed vendi illa merx eo pretio, quo pro tempore, pro quo erat servanda, vel ei vicino similis merx vendetur. Esset autem iniquum eo¹ pretio vendere, quod valebit similis merx tempore, quo plus valebit; hoc enim casu vendens esset securus de lucro et emens certus de jactura. Ratio autem quare, quum servanda est merx, licet plus pretio currenti accipere, est, quia quamvis valor rei sit ille, quo statim venderetur, tamen, quum servanda est, ob interesse respicitur ad pretium futurum; quod quia magis probabiliter creditur licere, si prius taxetur, excedit pretium currens. Sive autem pretium hoc praetaxetur, sive non, semper ex pretio, quod revera curret, vel existimatur cursurum, deducendae sunt expensae, quae fierent in merce servanda.

Sequitur 2° ex dicta regula, quod non servaturus mercem licite potest eandem ad tempus vendere vel pretio tempore venditionis currenti in numerato, vel eo, quod curret tempore solutionis; modo non sit certum, quod dictum futurum pretium excedat id, quod currit tempore venditionis, sed ita est res² anceps, ut possint aequaliter vel lucrari vel perdere emens et vendens. Si autem certum esset, pretium futurum tempore solutionis fore majus, vel si non aequaliter posset uterque contrahentium perdere vel lucrari, si eo pretio fieret venditio, tunc plane non liceret tali futuro pretio mercem non servandam ad tempus vendere; 1° quia, licet id pretium sit valitura dicta merx tempore solutionis, non tamen id valebit non servaturo; 2° quia licet in cap. In civitate De usuris³ excusetur venditio ad tempus pro majori pretio, quam tunc currat propter dubium, quod plus valebit tempore solutionis, tamen in cap. Naviganti De usuris additur haec conditio, quod merx esset servanda, quae conditio etiam subintelligenda est in cap. In civitate De usuris, quando futurum pretium non creditur tale, quod aequè possit uterque contrahentium perdere vel lucrari; 3° quia pretium rei ven-

¹ Ms. I. ex.² Ms. II. non.³ Supra p. 300 n. 1.

ditae ad tempus non est, quod currit tempore solutionis; quia eo plus et minus licet rem emere vel vendere; sed est, quod currit tempore contractus, in quo essentialiter consistit venditio; nam solutio et mercis traditio effectus sunt venditionis, non autem ejus essentiae pars; et licet venditio perficiatur solutione vel traditione, sicut arbor fructu, non tamen licet non servaturo mercem, eam vendere pretio, quod curret tempore solutionis, nisi tale merito censeretur futurum, ut possent, sicut dictum est, contrahentes aequè lucrari vel perdere. Et si contingit quandoque ad tale pretium respicere, non fit hoc, quasi illud sit pretium rei, sed ut videatur per id interesse, quod incurrit non servans mercem, quam ad tempus vendit.

Sequitur 3°, quod ob verisimile periculum incursum ad instantiam ementis ad tempus, vel ob justum timorem et anxietatem, vel ob probabile dubium, quod non solvet, vel ob litem et expensas, quae probabiliter futurae creduntur, licet vendenti excedere justum pretium in numerato currens, tantum quantum praedicta valere existimatur. Ut enim periculosa assecuratio mercium vel fidei-jussio pecuniâ existimatur, ita etiam praedicta omnia. Et ideo pars interesse censenda sunt, et ob id licere pretium currens augere, sicut pejus tractaturo equum licet eam pluris locare.

Sequitur 4°, quod mercator laturus mercem ad alium locum, ubi plus essent valiturae, licite eas ad tempus vendit exigendo tanto plus, quam in illo loco valeant, quantum pretium loci, quo erant ferendae, excedit pretium, quod currit, ubi fit venditio; modo ex illo deducantur expensae, quae fierent in mercium delatione. Hoc etiam corollarium verum esse probatur ex praedicta regula, quia tali mercatori cessat lucrum ex hac venditione, quam ad instantiam alterius facit. Ideo licite id resarcit vendens ad tempus ultra pretium currens.

78. 3^a regula est, quod cessante interesse, vel eo interveniente sine suis tamen circumstantiis, non licet vendere mercem ad tempus ultra justum pretium currens in numerato. Quae regula vera probatur, quia vendere ad tem-

pus mercem nihil addit nisi expectationem, quae non est vendenda; ergo¹ merx non plus valet ad tempus vendita, quam in numerato. Quod autem nihil addatur, nisi expectatio, ex eo patet, quia per hoc merx in se non fit melior. Nam si hoc fieret, pertineret jam ad interesse. Nam si quis venderet pullum equi annum, quem servaturus erat usque ad triennium, si ad tempus triennii illum vendit, licite potest exigere ejus valorem in fine triennii, deductis expensis et periculo etc., quia hic intervenit interesse lucri cessantis. Non fit etiam merx per hoc, quod ad tempus venditur, melior ipsi venditori, quia hoc ipso, quod eam vendit, desinit esse sua, ac proinde sibi melior. Sed nec redditur melior emptori, ita ut juste carius, quam in numerato ei vendatur²; quia si fit melior, hoc provenit vel ex tempore vel ex emptoris industria vel ex natura rei jam suae. Quae omnia emptori vendi non possunt nec mercem ei cariorem reddere.

Ex quibus etiam probatur, quod tertio supposuimus (pag. 298), nempe, regulariter pretium mercis esse, quod currit in numerato, et non quod ad tempus vendendo invenitur. — Neque militant in hanc suppositionem vel in hanc tertiam regulam, quae aliqui objiciunt, probando, pretium rei esse, quod invenitur ad tempus eam vendendo, idque excedere debere pretium justum in numerato currens; primo quia res ad tempus vendita communiter pluris venditur, quam in numerato; ergo id est justum pretium ejus. Respondemus, quod si pretium in numerato currens est justum, id quod illud excedit in totam ejus latitudinem injustum est; et ideo abusus est ita vendentium, in quem justî et discreti non incurunt. Secundo argumentantur, quia pluralitas emptorum facit mercem plus valere; sed plures sunt emptores ad tempus, quam in numerato; ergo res plus valebit ad tempus vendita. Respondemus, quod ubi pretium in numerato currens est justum, plures emptores ad tempus non augent rei pretium, sed plures emptores in numerato. Cujus ratio est, quia quum plures

¹ Ms. II. quia.² Ms. II. vendat.

sunt tantum emptores ad tempus, licet plus aestimetur res ab eis, non tamen est vera aestimatio; quia non habet, in quo fundetur, quam merx per hoc solum, quod ad tempus venditur, nec in se nec emptori nec venditori melioratur, ut dictum est; secus autem habet aestimatio meris orta ex pluralitate emptorum in numerato quia hoc ipso, quod est carior pluribus in numerato, eam solvere volentibus, plus valet. Tertio argumentantur, quia perderent mercatores, si non pluris venderent merces ad tempus, quam in numerato. Respondemus, quod si cesset interesse et pretium currens in numerato sit justum, non perdet ob id mercatores communiter; quod si aliquid perdat, id compensatur, quia saepe lucrantur.

79. Ex hac antem 3^a regula sequitur primo, quod quum vendens ad tempus etiam mercedem servandam sollicitat emptorem, ut eam ad tempus emat, non debet accipere plus justo pretio currenti etiam ob interesse; quia emptor, quum sollicitatus sit ad emendum, non est causa illius interesse, nisi forte instaret pro dilatione solutionis, venditore solum instante, ut emat; tunc enim liceret recipere interesse incursum ob dilatam solutionem. Sequitur secundo quod, qui non potest ad numeratum vendere, non potest plus justo pretio numerato vendere, quia quum non possit, ut dictum est, vendere in numerato, non cessat ei lucrum suae pecuniae, ut ob id possit augere pretium. Quod intelligitur, quoniam pro toto tempore, quo detinetur pecunia ab emptore non solvente, non posset mercedem vendere in numerato. Nam si vel pro parte illius temporis vendere potuisset, licite acciperet interesse respondens tali temporis portioni. Sequitur tertio quod, qui sponte sua et non ob instantiam eorum, qui empturi sunt, emit merces pecunia ad usuram sumpta, non potest easdem merces carius vendere justo pretio in numerato, ut sic vendendo usuras compenset. Quod autem hoc non liceat, ex eo patet, quia emptores in casu posito non sunt in causa, ut mercator incurrat damnus usurae. Ideo injuste ab eis extorquetur ejus damni compensatio. Qua in re multi animas suas laedunt, qui quum nolint laborare, neque cu-

piditati vel pompae aliquid detrudere, non habentes pecunias, eas sumunt ad usuram et tale pretium taxant, ut ab emptoribus mercium solvantur. In quo, ut dictum est, gravantur emptores, qui si ab ipsis non deciperentur, vilius emerent ab aliis, qui pecuniis suis, et non ad usuram sumptis merces emissent.

80. Quarta et ultima regula est, quod ubi pretium currens in numerato est minus justo, licet vendere ad tempus pretio illo majori; modo pretium justum, quod in numerato deberet currere, non excedatur. Quae regula per se patet; quia si pretium illud non est majus justo, liceret illo vendere etiam mercedem in numerato; ergo licebit ad tempus vendere. Praeterea ob interesse licet vendere ad tempus ultra justum pretium currens; ergo in casu nostro licebit pertingere usque ad verum justum pretium; sic enim, et non aliter vitabit mercator damnus.

81. Ex hac regula sequitur primo, quod mercatores Januae et Florentiae, qui honesti et bonae conscientiae habentur, qui vendunt ad tempus praefixum 15 vel 18 mensium honesto aliquo pretio, licet majori, quam venderent in numerato, licite fortasse id faciunt, quia tale pretium non excedit justum pretium, saltem rigorosum, quod in numerato deberet currere. Nam, ut rem exemplo monstremus, si Florentiae v. g., etiam a probis mercatoribus, venditur brachium velluti 15 libris, infra tempus 15 mensium solvendis, justum pretium haberi debet, quia eodem pretio liceret in numerato vendere, nam sic vendendo mercator non immoderate lucratur, sed tantum 8 vel 10 pro centenario quotannis, et si minori pretio venderet, ut puta 14 libris, nihil lucraretur vel tam parvum, ut non digne compensaretur sua industria et labor. Ex quo manifeste conjicitur, pretium 15 librarum esse justum, etiam si eo brachium velluti in numerato venderetur. Nam sicut injustum et excessivum est pretium illud, quo si merx venderetur, immoderatum lucrum veniret vendenti, plus scilicet, quam ejus opera et interesse valeret, et minus justo est illud, quo, merce distracta, vendens vel communiter perderet vel nihil lucraretur vel tam parum, ut non com-

pensaretur ejus opera et interesse, ita etiam illud est justum pretium, per quod, distracta merce, evenit communitè moderatum lucrum, quod tunc esse censetur, quum mercator lucratur in anno 7 vel 8 vel 9 vel 10 pro centenario. Quum igitur tale sit pretium 15 librarum, quo venditur vellutum summatis, sequitur, id esse justum pretium etiam in numerato. Quod verum esse ex eo etiam probatur, quia contingit quandoque, licet raro, eundem mercatorem, qui ad tempus 15 mensium vendit summarie sericum pretio 15 librarum pro quovis brachio, vendere etiam eodem pretio in numerato, minutim vendendo; quinimo institor ab eo emens pretio 15 ad tempus, vendit in minuto pretio 16; nec habetur injustum pretium, quia adhibet suam industriam et habet expensas officinae et ministrorum; ideo lucrari debet, ut inde vivat.

Nec impugnatur haec veritas per hoc, quod contingit, mercatorem etiam pro 14 libris vendere summarie vellutum in numerato, ac per hoc id videtur esse justum pretium. Respondemus, quod juxta jam dicta pretium 14 fortassis, si aliud non interveniret id justificans, esset minus justum, quia qui sic venderet, communitè non lucraretur, saltem quantum exigeret ejus opera et interesse. Et ideo non contingit eo pretio vendere, nisi mercator vel pressus sit et indigens numerata pecunia ad solvendum debita vel sperans, se tantum lucraturum ex praesenti numerata pecunia, ut possit resarcire jacturam praesentis venditionis et insuper lucrari. Quamvis autem, ut dictum est, videatur hoc pretium minus justum nude consideratum, quia tamen etiam in se non multum distat a justo, et ultra hoc intervenit occulta donatio ita vendentis, fit, ut censendum sit etiam justum pretium, sed mite, sicut pretium 15 est medium. Pretium autem 16 esset rigorosum, quo solent uti institores, qui minutim merces vendunt.

Si quis autem quaerat, unde introductus sit hic mos, ut merces ad tempus vendantur pretio, quod in numerato deberet esse justum, et unde etiam ortus sit abusus, ut pretium in numerato currens, quum merces summatis

venduntur, sit minus justo, respondent mercatores, partim id evenisse ex defectu pecuniae, ex quo factum est, ut emptores noluerint pertinere usque ad justum pretium, dum in numerato erant soluturi, ad quod ut pertingerent, expectarunt mercatores solutionem; pctuit etiam oriri ex cupiditate multas merces distrahendi; pauci enim venderent in numerato, multi vero ad tempus. Quia etiam non habens pecuniam et emens lanam et sericum, ex eadem merce arte sua elaborata extrahunt pecunias, unde mercem solvant, et insuper vivant. Quod valde commodum est pauperibus. Et in hunc finem statutum est tempus conveniens, ut possit mercem laborare et solvere. Nam praefiguntur 15 menses, ita ut in medio 13. mensis solvatur medietas debiti et in fine 15. mensis reliqua medietas.

Sequitur secundo, quod emens ad tempus pretio 15 mercem summarie sine usura potest illam vendere, ita ut honeste lucratur. Quia pretium 15 censetur justum etiam in numerato. Secus autem esset, si excederet pretium justum in numerato, quia tunc non liceret ita vendere mercem, ut ab ementibus resarciretur id, quod plus justo mercator dedit, nisi forte ad instantiam emptorum plus justo pretio emit. Sic enim liceret id pretium ab eis exigere et insuper suae industriae mercedem; siquidem ementi pecunia sumpta ad usuram ad aliorum instantiam licet tali pretio mercem ei vendere, ut usurae damnnum resarciat; quod secus haberet, si sua potestate emisset pecunia sumpta ad usuram, ut superius dictum est.

Sequitur tertio licere vendere velluti brachium minori pretio, quam 15, modo ad minus tempus vendatur et reservetur ea proportio minuendi pretium juxta temporis diminutionem, ut 8 vel 10 pro centenario in anno respondeant. Nam si ad tres menses tantum fieret venditio, ut per annum minus expectaretur solutio, quam expectatur, quum fit venditio ad 15 menses, licite fieret venditio ad 3 menses 14 libris; quia qui ita venderet, 8 vel 10 pro centenario minus lucraretur, quam qui venderet 15 libris. Quod autem praedicta venditio justa sit, modo non minus offeratur ob minus tempus, patet ex eo, quia pretium ju-

stum in numerato non consistit in indivisibili, sed habet latitudinem non parvam. Nam contingit 1°, aliquem emere ad tempus pro 15 vel 16 et postquam mercem ex officina extraxerit, quia ea forte non eget vel eget pecunia, vendit illam in numerato pro 13, et habetur justa emptio; quia merx ex officina extracta minus habet reputationis, ac per hoc minus valet. Est ergo 13 minimum pretium in numerato velluti brachii. 2° Contingit, mercatorem, qui ad tempus 15 mensium vendit mercem summatim pretio 15, vendere eandem in numerato pretio 14, quod pretium etiam justum habetur. 3° Contingit, ementem ad numeratum pretio 14 multam mercem simul, vendere eandem minutim pretio 15 in numerato, quod etiam habetur justum pretium ob expensas et operam ita vendentis. 4° Contingit, ementem ad tempus pro 15 mercem multam, vendere illam minutim in numerato pro 16, quod etiam ob expensas et labores justum habetur. Quum igitur pretium justum in numerato tantae latitudinis sit, ut vel 13 vel 14 vel 15 vel 16 habeatur justum pretium in numerato ejusdem mercis vario modo emptae et venditae, sequitur, quod qui aliquo horum pretiorum vendit, etiam in numerato juste vendat. Juste ergo vendit, qui simili pretio vendit ad minus tempus, quam sint 15 menses; modo, ut dictum est, non habeatur respectus ad tempus, sed ad hoc, quod tale pretium est intra latitudinem justii pretii in numerato; et ideo juste eo merx emitur vel venditur, sive ad tempus sive in numerato.

Sequitur quarto injuste et usurarie agere eos, qui ut carius ad tempus vendant, quam boni mercatores communiter faciunt, solent ad majus tempus vendere, ut juxta temporis proportionem crescat pretium. Quales sunt illi, qui ad tempus duorum annorum vendunt pro 16, ad tempus trium pro 17 et sic consequenter; qui procul dubio injusti et usurarii sunt. Injusti quidem, quia excedunt totam latitudinem justii pretii in numerato, quia ultra pretium rigorosum vendunt; usurarii autem sunt, quia ob majorem expectationem carius vendunt. Sicut etiam injusti censentur illi, qui emunt viliori justo pretio, et mi-

nimo. Quales sunt illi, qui pretio 12 librarum emunt brachium velluti ab eo, qui in hunc finem male vendendi, ut haberet pecunias, emerat ad tempus pretio 15 vel 16 librarum. Quod autem tales injusti sint, ex eo patet, quia minimum pretium justum in numerato est 13, et hi pretio 12 illo minori emunt.

Et haec dicta sint de venditione ad tempus.

Caput XXVI. De emptione anticipata solutione.

82. Quae autem ad emptionem, anticipata solutione, spectant, similibus aliis quatuor regulis breviter absolvemus. — 1^a regula sit, non licere anticipata solutione emere minus justo pretio, habendo respectum ad tempus, quo anticipatur solutio, et vendens utitur pecuniis ementis, interim dum mercem tradit. Quod autem hoc non liceat, probatur, quia hic etiam intervenit tacitum mutuum. Nam perinde est, ac si pecunia, quae tradenda erat venditori tempore, quo ipse traderet mercem, illi usque ad illud tempus mutaretur. Ideo qui hoc ob mutuum vel ejus usum minuit justum pretium, perinde facit, ac si id, in quo pretium minuit ob mutuum, vellet lucrari, quod esset usura.

83. 2^a regula est, eum qui emit anticipando solutionem, juste tanto minori, quam sit justum pretium, emere, quantum¹ ex hoc, quod anticipata solvit, interesse incurrit; modo serventur conditiones requisitae, ut juste sibi quis faciat resarciri interesse. Haec regula eo modo probatur, quo secunda de venditione ad tempus probata est.

84. Ex qua regula sequitur primo, licere emere anticipata solutione vel eo pretio, quod valebit merx, quam tradetur, vel eo, quod ante traditionem juste taxatur. Hoc autem est medium inter maximum et minimum pretium, quod merx tempore, quo traditur, solet valere. Ut si maximum v. g. est 7, minimum autem 3, pretium justum ante tempus solutionis taxandum erit 5. Quod quidem ob dubium valorem mercis tempore, quo traditur, est justum

¹ Ms. I. *quantitatem*.